

Sygn. akt XXV C 2111/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 października 2021 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie XXV Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: Sędzia Sądu Okręgowego Paweł Duda

Protokolant: sekretarz sądowy Patryk Kaniecki

po rozpoznaniu w dniu 15 września 2021 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa **J. M. i L. M.**

przeciwko (...) **Bank (...)** z siedzibą w W.

o zapłatę i ustalenie nieważności umowy, ewentualnie o ustalenie bezskuteczności postanowień umownych

I. zasądza od (...) Bank (...) z siedzibą w W. na rzecz J. M. i L. M. kwotę 143.609,94 zł (sto czterdzieści trzy tysiące sześćset dziewięć złotych dziewięćdziesiąt cztery grosze) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 21 marca 2020 r. do dnia zapłaty;

II. ustala, że Umowa Pożyczki (...) nr (...) z dnia 7 kwietnia 2008 r., zawarta pomiędzy (...) Bank (...) Spółką Akcyjną z siedzibą w W. a J. M. i L. M., jest nieważna;

III. oddala powództwo główne w pozostałej części;

IV. zasądza od (...) Bank (...) z siedzibą w W. na rzecz J. M. i L. M. kwotę 11.817 zł (jedenaście tysięcy osiemset siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Sygn. akt XXV C 2111/19

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 6 października 2021 r.

Powodowie J. M. i L. M. pozwem z dnia 13 sierpnia 2019 r., skierowanym przeciwko pozwanemu (...) Bank (...) z siedzibą w W., rozszerzonym następnie w piśmie procesowym z 15 czerwca 2020 r., wnieśli o:

1. zasądzenie od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kwoty 227.823,03 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od tej kwoty liczonymi od dnia doręczenia pozwu pozwanemu,

2. ustalenie nieważności Umowy Pożyczki (...) nr (...) z 7 kwietnia 2008 r. wraz z „Regulaminem Pożyczki Hipotecznej w (...) Bank (...) Spółka Akcyjna”, ewentualnie ustalenie bezskuteczności częściowej Umowy Pożyczki (...) nr (...) z 7 kwietnia 2008 r. wraz z „Regulaminem Pożyczki Hipotecznej w (...) Bank (...) Spółka Akcyjna”, w zakresie klauzul denominacji walutowej, tj. § 2.1, § 9.4 umowy oraz § 7.4, § 7.6 i § 18.6 Regulaminu.

Na uzasadnienie powyższych żądań powodowie wskazali, że w dniu 7 kwietnia 2008 r. zawarli z (...) Bank (...) S.A. Umowę Pożyczki (...) nr (...), na mocy której bank udzielił powodom pożyczki denominowanej w CHF

w kwocie 229.140 CHF. Zgodnie z umową wypłata pożyczki miała nastąpić w złotych polskich po przeliczeniu kwoty wyrażonej w CHF na PLN po kursie kupna CHF według Tabeli kursów obowiązującej w banku w dniu uruchomienia środków. Z kolei spłata rat kapitałowo-odsetkowych wyrażonych w CHF miała następować w PLN po przeliczeniu kwot wskazanych w harmonogramie spłaty w CHF na PLN przy zastosowaniu kursu sprzedaży CHF według Tabeli kursów obowiązującego w banku w dniu wymagalności. Zawarte

w umowie pożyczki i Regulaminie pożyczki klauzule przeliczeniowe nie odnoszą się do obiektywnych kursów franka szwajcarskiego, lecz pozwalają dowolnie ustawić te kursy we własnych tabelach kursowych. W konsekwencji nie doszło do uzgodnienia koniecznych elementów umowy pożyczki określonych w art. 720 k.c., tj. kwoty pożyczki podlegającej wypłacie i spłacie w złotych polskich. Ponadto bank nie poinformował powodów o ryzyku zawarcia umowy denominowanej w walucie obcej. Wobec powyższego przedmiotowa umowa pożyczki jest nieważna. Niezależnie od tego, zawarte w umowie klauzule przeliczeniowe stanowią niedozwolone klauzule umowne w rozumieniu art. 385¹ k.c., a ich wyłączenie z umowy jako bezskutecznych wobec powodów sprawia, że umowa nie może być wykonywana, co również prowadzi do nieważności umowy, ewentualnie powinna być wykonywana z pominięciem denominacji walutowej. W związku z nieważnością umowy, świadczenia spełnione przez powodów na rzecz banku w wykonaniu umowy stanowią świadczenia nienależne, które podlegają zwrotowi na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c. Uzasadniając interes prawny w żądaniach ustalenia na podstawie powodowie wskazali na występującą niepewność prawną co do związania stron umową, którą jest w stanie usunąć jedynie sądowy wyrok ustalający.

(...) Bank (...) z siedzibą w W. w odpowiedzi na pozew

i w piśmie procesowym z 27 kwietnia 2021 r. stanowiącym odpowiedź na modyfikację powództwa, wniósł o oddalenie powództwa w całości.

Pozwany podniósł, że zawierając umowę powodowie byli świadomi ryzyka kursowego, przede wszystkim faktu wpływu kursu waluty na wysokość zobowiązań. Powodowie sami wnioskowali o pożyczkę hipoteczną waloryzowaną walutą obcą, zaś przed zawarciem umowy zostali należycie poinformowani o ryzyku kursowym. Zdaniem pozwanego, brak jest podstaw do kwestionowania ważności umowy pożyczki, która jest zgodna z prawem i stosunku prawnego, określa wszystkie elementy przedmiotowo istotne pożyczki oraz nie narusza zasad współżycia społecznego. Pozwany wskazał, że bank nie posiadał dowolności w kształtowaniu kursów walut w tabeli kursowej. Ponadto kwestionowane przez powodów postanowienia umowne zostały indywidualnie uzgodnione między stronami, bowiem zostały przyjęte przez stronę powodową w następstwie propozycji zgłoszonej przez poprzednika prawnego pozwanego. Wobec tego klauzule przeliczeniowe nie kształtują praw powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i nie naruszają ich interesów. Ponadto strony zawarły aneks z dnia 20 września 2011 r. do umowy pożyczki,

w którym ustaliły zasady spłaty pożyczki bezpośrednio w walucie szwajcarskiej. Od czasu zawarcia aneksu kwestionowane postanowienia umowy odnoszące się do tabeli kursowej banku nie mają zastosowania. Zdaniem pozwanego, żądanie zwrotu nienależnego świadczenia nie może prowadzić do zwrotu świadczenia uiszczonego przez pożyczkobiorcę w sytuacji, gdy jest on nadal dłużnikiem banku i to w znacznych rozmiarach. W takiej sytuacji bank nie jest bezpodstawnie wzbogacony. Pozwany podniósł również zarzut przedawnienia roszczeń powodów oraz zarzucił brak interesu prawnego w zakresie powództwa o ustalenie.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Małżonkowie J. M. i L. M. w 2008 r. zamierzali nabyć działkę budowlaną. W celu uzyskania kredytu na ten cel powodowie skontaktowali się

z doradcą finansowym z (...) Bank (...) S.A., który polecił im wzięcie pożyczki hipotecznej denominowanej we franku szwajcarskim. Doradca poinformował powodów, że frank szwajcarski jest stabilną walutą i że pożyczka we franku szwajcarskim jest korzystniejsza od pożyczki w złotych polskich. W dniu 28 lutego 2008 r. powodowie złożyli do (...)

Bank (...) S.A. wniossek o udzielenie pożyczki hipotecznej w kwocie 600.000 zł, w walucie CHF. Decyzją z dnia 6 marca 2008 r. bank przyznał powodom pożyczkę w walucie CHF, w kwocie wynoszącej w złotych 483.738 zł, na dowolny cel konsumpcyjny (wniosek o udzielenie pożyczki hipotecznej – k. 250-251v., decyzja banku z 06.03.2008 r. – k. 253-253v., przesłuchanie powodów L. M. – k 390v.-391 i J. M. – k. 391).

(...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. (poprzednik prawny (...) Bank (...)) oraz J. M. i L. M. (pożyczkobiorcy) zawarli umowę pożyczki hipotecznej nr (...) z dnia 7 kwietnia 2008 r., na mocy której bank udzielił pożyczkobiorcom pożyczki hipotecznej na warunkach określonych w umowie oraz w Regulaminie Pożyczki Hipotecznej w (...) Bank (...) Spółka Akcyjna i Tabeli oprocentowania, opłat i prowizji (...) Bank (...) Spółka Akcyjna – dla kredytu mieszkaniowego i pożyczki hipotecznej stanowiących integralną część umowy, a pożyczkobiorcy pożyczkę przyjęli i zobowiązali się do jej wykorzystania i spłaty zgodnie z warunkami umowy pożyczki.

Jako przeznaczenie pożyczki wskazano w umowie nieoznaczony cel konsumpcyjny (§ 1 umowy). W umowie postanowiono, że kwota pożyczki wynosi 229.140 franków szwajcarskich oraz że w przypadku pożyczki udzielonej w walucie obcej CHF/EUR/USD kwota pożyczki zostanie wypłacona w złotych wg kursu kupna waluty zgodnie z obowiązującą w Banku w dniu uruchomienia pożyczki Tabelą kursów walut dla produktów hipotecznych w (...) Bank (...) Spółka Akcyjna (§ 2 ust. 1 umowy). Okres kredytowania ustalono od 7 kwietnia 2008 r. do 6 grudnia 2030 r. (§ 2 ust. 2 umowy).

Zgodnie z umową, oprocentowanie pożyczki jest zmienne i na dzień podpisania umowy wynosi 5,58 % (§ 2 ust. 3 umowy), stawką referencyjną jest 3M-LIBOR (§ 2 ust. 4 umowy), pierwszy okres obowiązywania stawki referencyjnej rozpoczyna się w dniu uruchomienia przez bank pożyczki i kończy się w dniu poprzedzającym płatność raty pożyczki przypadającą w kolejnym kwartale kalendarzowym, a kolejny okres obowiązywania stawki referencyjnej rozpoczyna się w dniu płatności (włącznie) raty pożyczki w pierwszym miesiącu danego kwartału kalendarzowego i kończy w dniu poprzedzającym dzień spłaty raty pożyczki w pierwszym miesiącu kolejnego kwartału kalendarzowego (§ 2 ust. 5 umowy), marża banku wynosi 2,75% (§ 2 ust. 6 umowy). Oprocentowanie pożyczki ustalone jest według zmiennej stopy procentowej. Zastosowanie zmiennej stopy procentowej powoduje, że oprocentowanie pożyczki ulega zmianie, stosownie do zmian stawki referencyjnej (§ 8 ust. 1 umowy). Stopa procentowa dla pożyczki ustalana jest jako suma stawki referencyjnej i marży banku i jest stała w okresie obowiązywania stawki referencyjnej (§ 8 ust. 2 umowy). Marża banku określona w § 2 ust. 6 jest stała w całym okresie kredytowania (§ 8 ust. 3 umowy).

W umowie przewidziano obowiązek wniesienia przez pożyczkobiorców prowizji przygotowawczej w kwocie CHF 4.582,81 CHF (z kwoty pożyczki) oraz opłaty z tytułu ubezpieczenia spłaty pożyczki w kwocie 1.924,78 CHF (z kwoty pożyczki) (§ 3 ust. 1 umowy). Wskazano przy tym, że opłaty i prowizje wyrażone w innej walucie niż waluta polska płatne są w złotych przy zastosowaniu kursu średniego tej waluty stosowanego przez NBP w dniu płatności prowizji i lub w dniu płatności opłaty (§ 3 ust. 2 umowy).

Jako prawne zabezpieczenia spłaty pożyczki przewidziano w umowie m.in. hipotekę zwykłą w kwocie 229.140 CHF zabezpieczającą kwotę kapitału pożyczki i hipotekę kaucyjną do kwoty 68.742 CHF zabezpieczającą kwotę odsetek od pożyczki oraz wszelkie roszczenia banku wynikające z udzielonej pożyczki, ustanowione na rzecz banku na nieruchomości zabudowanej domem mieszkalnym, stanowiącej własność powodów na zasadach wspólności ustawowej (§ 4 i § 5 ust. 1 umowy).

Pożyczkobiorcy zobowiązali się w umowie do spłaty pożyczki wraz z odsetkami wynikającymi z umowy w terminach i wysokości ustalonych w harmonogramie spłaty, na wskazany w umowie rachunek (§ 9 ust. 1). W umowie w § 9 ust. 4 przewidziano, że w przypadku pożyczki udzielonej w CHF/EUR/USD kapitał, odsetki oraz inne zobowiązania z tytułu pożyczki, poza wymienionymi w § 3 ust. 1 umowy (tj. poza prowizją przygotowawczą oraz opłatą z tytułu ubezpieczenia spłaty

pożyczki), wyrażone w walucie obcej spłacane będą w złotych jako równowartość kwoty podanej w tej walucie przeliczonej:

- 1) wg kursu sprzedaży waluty zgodnie z obowiązującą w banku w dniu spłaty zobowiązania określonym w harmonogramie Tabelą kursów walut dla produktów hipotecznych w (...) Bank (...) S.A. w przypadku wpłat dokonanych przed tym terminem lub w tym terminie,
- 2) wg kursu sprzedaży waluty zgodnie z obowiązującą w banku w dniu wpływu środków Tabelą kursów walut dla produktów hipotecznych w (...) Bank (...) S.A.
w przypadku wpłat dokonanych po dniu określonym w harmonogramie.

Pożyczka i odsetki spłacane są miesięcznie, liczbę rat określa pierwszy harmonogram spłat przesłany pożyczkobiorcy po uruchomieniu pożyczki w całości lub złożeniu oświadczenia o rezygnacji z uruchomienia pożyczki w całości (§ 9 ust. 6 umowy).

Zgodnie z umową, w przypadku naruszenia przez pożyczkobiorcę postanowień umowy pożyczki lub Regulaminu Pożyczki Hipotecznej w (...) Bank (...) S.A., bank może według własnego uznania: 1) wstrzymać uruchomienie pożyczki lub obniżyć kwotę pożyczki, 2) zażądać dodatkowego zabezpieczenia spłaty pożyczki wraz z odsetkami, 3) wypowiedzieć umowę pożyczki z zastrzeżeniem, że po upływie okresu wypowiedzenia pożyczkobiorca jest zobowiązany do niezwłocznego zwrotu wykorzystanej pożyczki wraz z odsetkami; okres wypowiedzenia wynosi 30 dni (§ 14 ust. 1 umowy). Uprawnienia powyższe przysługują bankowi w szczególności w przypadku m.in. wystąpienia zaległości w spłacie rat kapitałowo-odsetkowych lub odsetkowych i powstania zadłużenia przeterminowanego (§ 14 ust. 2 pkt 1 umowy).

Pożyczkobiorcy oświadczyli w umowie, że znane jest im ryzyko wynikające ze zmiany kursu waluty obcej w stosunku do złotych polskich w przypadku, gdy umowa pożyczki dotyczy pożyczki udzielonej w walucie obcej, w której wyrażona jest kwota pożyczki oraz że o istnieniu tego ryzyka zostali poinformowani w trakcie procedury udzielania pożyczki przez pracownika lub przedstawiciela banku. W przypadku wzrostu kursu waluty pożyczki w stosunku do złotych polskich nastąpi odpowiedni wzrost jego zadłużenia w złotych wobec banku z tytułu zaciągniętej pożyczki oraz wzrost wysokości raty pożyczki wyrażonej w złotych, co może spowodować, że ustanowione prawne zabezpieczenie stanie się niewystarczające, a zdolność pożyczkobiorcy do obsługi zadłużenia ulegnie pogorszeniu (§ 15 ust. 9 umowy).

W umowie postanowiono, że w sprawach nieuregulowanych umową ma zastosowanie m.in. Regulamin Pożyczki Hipotecznej w (...) Bank (...) S.A. i Tabela oprocentowania, opłat i prowizji (...) Bank (...) S.A. – dla kredytu mieszkaniowego i pożyczki hipotecznej (§ 17 ust. 6 umowy).

(Umowa Pożyczki (...) nr (...) z 07.04.2008 r. – k. 45-55 i 255-265).

Przy zawieraniu umowy pożyczki L. M., działając w imieniu własnym i jako pełnomocnik J. M., złożyła sporządzone na odrębnym dokumencie „oświadczenie dotyczące umowy o pożyczkę hipoteczną nr (...) z dnia 7 kwietnia 2008 r.” oświadczając, że znane jest jej ryzyko wynikające ze zmiany kursu waluty obcej w stosunku do złotych polskich, w której wyrażona jest kwota pożyczki;

o istnieniu tego ryzyka została poinformowana w trakcie procedury udzielania pożyczki przez doradcę kredytowego, kwota pożyczki udzielonej w dniu 7 kwietnia 2008 r.

w wysokości 229.140,00 CHF zostanie przeliczona na złote polskie według kursu kupna

z dnia uruchomienia pożyczki zgodnie z „Tabelą kursów walut dla produktów hipotecznych w (...) Bank (...) S.A. obowiązującą w Banku” oraz że jest świadoma, iż

w przypadku wzrostu kursu waluty CHF w stosunku do złotych polskich nastąpi odpowiedni wzrost jej zadłużenia wobec banku z tytułu zaciągniętej pożyczki, co może spowodować, że ustanowione prawne zabezpieczenie stanie się

niewystarczające, a zdolność do obsługi zadłużenia ulegnie pogorszeniu oraz że akceptuje także fakt, że okoliczność ta może skutkować konsekwencjami wynikającymi z zapisów umowy o pożyczkę (oświadczenie – k. 278).

Ponadto L. M., działając w imieniu własnym i jako pełnomocnika J. M., złożyła oświadczenie, że zapoznała się z treścią Regulaminu Pożyczki Hipotecznej w (...) Bank (...) Spółka Akcyjna oraz z wyciągiem z Tabeli oprocentowania, opłat i prowizji (...) Bank (...) Spółka Akcyjna dla kredytu mieszkaniowego i pożyczki hipotecznej, jednocześnie kwitując odbiór ww. dokumentów (oświadczenia – k. 275 i 276).

L. M., działając w imieniu własnym i jako pełnomocnik J. M., złożyła również pisemne oświadczenie, że została jej przedstawiona oferta pożyczki hipotecznej w złotych, jednak po zapoznaniu się z tą ofertą zdecydowała, iż dokonuje wyboru oferty pożyczki hipotecznej w walucie obcej lub indeksowanej kursem waluty obcej, mając pełną świadomość ryzyka związanego z tym produktem, a w szczególności tego, że niekorzystna zmiana kursu waluty spowoduje wzrost comiesięcznych rat spłaty pożyczki hipotecznej oraz wzrost wartości całego zadłużenia. Oświadczyła, że została poinformowana o jednoczesnym ponoszeniu ryzyka zmiany stopy procentowej, polegającym na tym, że w wyniku niekorzystnej zmiany stopy procentowej może ulec zwiększeniu comiesięczna rata spłaty pożyczki hipotecznej oraz wartość całego zaciągniętego zobowiązania i że jest świadoma ponoszenia obu rodzajów ryzyk, związanych z wybranym przez nią produktem kredytowym. Oświadczyła, że została poinformowana o kosztach obsługi pożyczki hipotecznej w przypadku niekorzystnej zmiany kursu walutowego oraz zmiany stopy procentowej, tj. o możliwości wzrostu raty kapitałowo-odsetkowej; informacja ta została jej przedstawiona w postaci symulacji wysokości rat pożyczki hipotecznej (oświadczenie – k. 277).

W Regulaminie Pożyczki Hipotecznej w (...) Bank (...) Spółka Akcyjna obowiązującym w dacie zawarcia przedmiotowej umowy pożyczki, który stanowił załącznik do umowy, w § 2 pkt 21) określono „Tabelę Kursów” jako „pierwszą ogłoszoną w danym dniu Tabelę kursów dewiz dla produktów hipotecznych w (...) Bank (...) Spółka Akcyjna”.

W myśl § 7 ust. 1 Regulaminu, pożyczka udzielane jest w złotych lub w walutach obcych, zgodnie z aktualną ofertą banku. Zgodnie z § 7 ust. 2 Regulaminu, pożyczka udzielana w walucie obcej uruchamiana i spłacana jest w równowartości złotych polskich, obliczonej na zasadach określonych w ust. 3 poniżej. W § 7 ust. 3 Regulaminu przewidziano, że dla pożyczki udzielonej w walucie obcej Bank stosuje następujące kursy: 1) dla uruchomienia pożyczki – kurs kupna danej waluty zgodnie z obowiązującą w Banku w dniu uruchomienia pożyczki Tabelą Kursów, 2) dla spłaty zobowiązań z tytułu pożyczki (kapitał i odsetki) – kurs sprzedaży danej waluty, zgodnie z obowiązującą w Banku w dniu spłaty zobowiązania Tabelą Kursów, 3) dla kwoty prowizji przygotowawczej, opłaty z tytułu ubezpieczenia pożyczki, ubezpieczenia pożyczkobiorcy na życie oraz innych zobowiązań wynikających z umowy pożyczki, nie wymienionych w pkt 1) i 2) powyżej, Bank stosuje kursy waluty wg zasad określonych w umowie pożyczki.

Stosownie do § 17 ust. 6 Regulaminu, w przypadku pożyczki udzielonej w walucie obcej kapitał, odsetki oraz inne zobowiązania z tytułu pożyczki, poza prowizją przygotowawczą, opłatami z tytułu ubezpieczenia spłaty pożyczki i na życie pożyczkobiorcy, wyrażone w walucie obcej, spłacane będą w złotych jako równowartość:

- 1) w przypadku wpłat dokonanych na rachunek wskazany w umowie przed terminem określonym w harmonogramie spłat lub w tym terminie – wg kursu sprzedaży waluty zgodnie z Tabelą Kursów obowiązującą w banku w dniu spłaty zobowiązania określonym w harmonogramie spłat,
- 2) w przypadku wpłat dokonanych po dniu określonym w harmonogramie spłat – wg kursu sprzedaży waluty zgodnie z Tabelą Kursów obowiązującą w banku w dniu wpływu środków na rachunek wskazany w umowie.

chyba że strony w umowie pożyczki zawarły inne postanowienia.

(Regulamin Pożyczki Hipotecznej w (...) Bank (...) Spółka Akcyjna – k. 266-273v.).

W okresie zawierania umowy pożyczki L. M. miała wykształcenie wyższe i była pracownikiem Urzędu Miasta S., zaś J. M. również miał wykształcenie wyższe, był zatrudniony w przedsiębiorstwie mającym siedzibę w S., pracował jako mechanik na statkach. Powodowie nie prowadzili działalności gospodarczej w dacie zawarcia umowy pożyczki, byli wówczas właścicielami nieruchomości zabudowanej domem mieszkalnym w S.. Powodowie nie prowadzili z bankiem negocjacji co do warunków umowy. Środki z pożyczki powodowie przeznaczali na zakup działki budowlanej,, działka ta do tej pory nie została zabudowana (wniosek o udzielenie pożyczki hipotecznej – k. 250-251v., przesłuchanie powodów L. M. – k 390v.-391 i J. M. – k. 391).

W dniu 20 września 2011 r. strony umowy zawarły aneks z dnia 16 września 2011 r. do przedmiotowej umowy pożyczki hipotecznej, w którym postanowiono, że pożyczkobiorca może spłacać pożyczkę denominowaną do waluty innej niż waluta polska w walucie pożyczki lub w walucie polskiej. Pożyczkobiorcy zobowiązali się w aneksie do dokonywania spłaty pożyczki w terminie i wysokości ustalonej w umowie na rachunek prowadzony w walucie pożyczki, służący do gromadzenia środków przeznaczonych na spłatę pożyczki. W przypadku niezapewnienia na dzień płatności raty wystarczających środków na pokrycie bieżącej raty pożyczki na rachunku przeznaczonym do spłaty pożyczki, rata pożyczki może zostać zaspokojona ze środków na pozostałych rachunkach pożyczkobiorców w banku, w tym prowadzonych w innej walucie niż waluta pożyczki, przy czym jeśli rachunek jest prowadzony w walucie innej niż złote lub waluta pożyczki, to środki najpierw zostaną przewalutowane na złotówki według kursu kupna waluty obowiązującego w banku w chwili przewalutowania, a następnie ze złotych na walutę pożyczki, zgodnie z Tabelą kursów walut dla produktów hipotecznych w (...) Bank (...) S.A. obowiązującą w dniu wpływu środków na rachunek do spłaty (Aneks z dnia 20.09.2011 r. do umowy pożyczki hipotecznej nr (...) – k. 91-93).

Z tytułu przedmiotowej pożyczki (...) Bank (...) S.A. wypłacił kwotę 453.658,06 zł. J. M. i L. M. spłacali raty pożyczki począwszy od 6 czerwca 2008 r., przy czym do czasu wejścia w życie aneksu do umowy pożyczki, tj. do 8 września 2011 r. dokonywali spłat w złotych polskich, zaś po wejściu w życie aneksu, tj. od 9 września 2011 r. dokonują spłat bezpośrednio we frankach szwajcarskich. W okresie od 6 czerwca 2008 r. do 5 marca 2019 r. powodowie zapłacili na rzecz banku tytułem spłaty pożyczki łącznie 143.609,94 zł oraz 99.420,17 CHF (zaświadczenie banku z 07.03.2017 r. – k. 69, historią spłaty pożyczki za okres od 07.04.2008 r. do 05.03.2009 r. – k. 101-110).

Pismem z dnia 14 maja 2019 r. pełnomocnik L. M. i J. M. zwrócił się do (...) Banku (...) S.A. z prośbą o rozważenie zawarcia porozumienia, które uwzględniałoby stan prawny wynikający z bezskuteczności klauzul denominacyjnych i regulowało zasady rozliczeń pomiędzy stronami. W odpowiedzi bank w piśmie z dnia 24 maja 2019 r. wskazał, że wszelkie zarzuty i roszczenia postawione w piśmie powodów pozbawione są podstaw faktycznych i prawnych (pismo powodów z 14.05.2019 r. – k. 112-116, pismo pozwanego z 24.05.2019 r. – k. 124-126).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie powołanych wyżej dowodów.

Sąd uznał za wiarygodne obiektywne dowody z wymienionych dokumentów, jako że nie budziły one wątpliwości co do ich autentyczności i nie były kwestionowane przez żadną ze stron postępowania, a niektóre z nich były składane do akt sprawy przez obydwie strony.

Sąd uznał za wiarygodne zeznania powodów L. M. i J. M., w których powodowie przekazali informacje co do okoliczności zawarcia umowy pożyczki, w tym w szczególności braku negocjowania szczegółowych warunków umowy, przeznaczenia środków uzyskanych z pożyczki oraz zasad spłaty pożyczki. Zeznania powodów były zgodne z dowodami z dokumentów lub z doświadczeniem życiowym (co do braku możliwości negocjacji tego rodzaju umów z bankiem), a nie zostały przedstawione dowody wykazujące odmienny stan faktyczny w tym zakresie.

Sąd na podstawie art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. pominął dowód z opinii biegłego sądowego zgłoszony przez powodów, zgłoszony na okoliczność wysokości nadpłat w uiszczanych przez powodów ratach pożyczki, powstałych na skutek określania wysokości rat przez bank na podstawie bezskutecznego mechanizmu denominacji walutowej. Wobec stwierdzenia przez Sąd nieważności umowy pożyczki nie było potrzeby ustalania nadpłat, które mogłyby powstać w sytuacji, gdyby umowa nie była nieważna.

Sąd na podstawie art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. pominął również zgłoszone przez pozwanego dowody z zeznań świadków A. S. i D. M.. Nie było potrzeby dowodzenia za pomocą zeznań świadków okoliczności związanych z procedurą udzielania pożyczek hipotecznych obowiązującą w banku w dacie zawarcia spornej umowy, rodzajów pożyczek hipotecznych dostępnych w tamtym czasie w ofercie pozwanego banku, sposobu funkcjonowania pożyczki hipotecznej jako odniesionej do waluty obcej, różnicy

w wysokości oprocentowania pożyczek w złotych i waloryzowanych do waluty obcej oraz przyczyn ich występowania, zasad ustalania kursów wymiany walut mających zastosowanie do umowy, czy możliwości wyboru oraz zmiany przez stronę powodową waluty udzielonej pożyczki – gdyż fakty dotyczące tych okoliczności nie mogły mieć żadnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Sąd zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 720 § 1 k.c., przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości.

Nieważna jest czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy (art. 58 § 1 k.c.). Nieważna jest również czynność sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.). Jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana (art. 58 § 3 k.c.). Czynność prawna jest sprzeczna z ustawą, gdy jej treść jest formalnie i materialnie niezgodna z bezwzględnie obowiązującym przepisem prawa. Nieważność czynności prawnej może wynikać nie tylko z wyraźnej dyspozycji przepisu, ale także z natury zobowiązania.

Umowa, którą powodowie zawarli z bankiem jest umową pożyczki denominowanej, w której kwota pożyczki, jak i wysokość poszczególnych rat spłaty pożyczki są określone we franku szwajcarskim i przeliczane na złote w oparciu o kurs franka szwajcarskiego ustalany przez bank. Cel udzielenia tej pożyczki nie został w umowie określony – wskazano tylko, że przeznaczenie pożyczki to „nieoznaczony cel konsumpcyjny”. Wobec tego nie można tej umowy potraktować jako umowy kredytu bankowego. Umowa pożyczki denominowanej nie została uregulowana w żadnej z ustaw, zatem brak jest definicji legalnej tego pojęcia. Przy analizie tego rodzaju pożyczki odwołać się można na zasadzie analogii do konstrukcji kredytu denominowanego, będącej przedmiotem wielokrotnych wypowiedzi orzecznictwa sądowego. Kredyty denominowany w walucie obcej polega na tym, że wartość kwoty kredytu jest wyrażona w walucie obcej, ale jest uruchamiana w złotych po przyjętym kursie przeliczeniowym. Dopuszczalność zawierania tego rodzaju umów kredytu nie budziła wątpliwości w orzecznictwie. Dla przykładu, Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 lipca

2017 r., sygn. akt II CSK 803/16 (OSNC 2018/7-8/79) stwierdził jednoznacznie, że dopuszczalne jest zaciągnięcie zobowiązania w walucie obcej z równoczesnym zastrzeżeniem, że wypłata i spłata kredytu będzie dokonywana w pieniądzu krajowym; zastrzeżenie takie dotyczy wyłącznie sposobu wykonania zobowiązania, przez co nie powoduje zmiany waluty wierzytelności. Z kolei w wyroku z 19 marca 2015 r., IV CSK 362/14 (Biul. SN z 2015 r., nr 5) Sąd Najwyższy, odwołując się do przepisów zawartych

w ustawie z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r., nr 165, poz. 984), wskazał, że „ideą dokonania nowelizacji Prawa bankowego ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. było utrzymanie funkcjonujących na rynku kredytów denominowanych według nowych zasad (...) Ustawodawca

wprowadził narzędzie prawne pozwalające wyeliminować z obrotu postanowienia umowne zawierające niejasne reguły przeliczania należności kredytowych, zarówno na przyszłość, jak i w odniesieniu do wcześniej zawartych umów w części, która pozostała do spłacenia”. Odwołać się należy do art. 4 powołanej wyżej ustawy, zgodnie z którym, w przypadku kredytów lub pożyczek pieniężnych zaciągniętych przez kredytobiorcę lub pożyczkobiorcę przed dniem wejścia

w życie niniejszej ustawy ma zastosowanie art. 69 ust. 2 pkt 4a oraz art. 75b Prawa bankowego, w stosunku do tych kredytów lub pożyczek pieniężnych, które nie zostały całkowicie spłacone – do tej części kredytu lub pożyczki, która pozostała do spłacenia. W tym zakresie bank dokonuje bezpłatnie stosownej zmiany umowy kredytowej lub umowy pożyczki. Skoro przepis ten wprost potwierdza stosowanie przepisów dodanych ustawą nowelizującą do umów zawartych wcześniej, to nielogicznym byłoby uznanie, że wyrażona

w nim norma nie ma zastosowania, gdyż wcześniej zawarte umowy kredytu denominowanego czy pożyczki denominowanej w walucie obcej są nieważne. Wprowadzenie konieczności określenia zasad ustalania kursów walut do treści umowy kredytu lub umowy pożyczki oznacza potwierdzenie dopuszczalności stosowania klauzul przeliczeniowych w odniesieniu do kwoty udzielonego kredytu lub kwoty pożyczki.

Do elementów przedmiotowo istotnych umowy pożyczki, wynikających z art. 720 § 1 k.c., zaliczyć należy oznaczenie stron, oznaczenie przedmiotu pożyczki (określenie ilości pieniędzy albo rzeczy oznaczonych co do gatunku), zobowiązanie się dającego pożyczkę do ich przeniesienia na własność biorącego oraz obowiązek zwrotu przedmiotu pożyczki. Wynagrodzenie, w szczególności odsetki kapitałowe, nie stanowi elementu przedmiotowo istotnego umowy pożyczki. Pożyczka może mieć charakter nieodpłatny lub – jeśli tak postanowią strony – odpłatny.

Mimo że wprowadzenie do umowy pożyczki hipotecznej klauzul przeliczeniowych (indeksacyjnych, waloryzacyjnych, denominacyjnych) należy uznać za dopuszczalne co do zasady, to, w ocenie Sądu, zawarta przez strony umowa obciążona jest wadami, które ją dyskwalifikują i prowadzą do jej nieważności. Przyczyną tej wadliwości jest narzucony przez bank sposób ustalania wysokości kwoty pożyczki podlegającej wypłacie oraz zwrotowi – a więc głównych świadczeń stron. W analizowanym przypadku ustalenie wysokości kwoty wypłacanej i zwracanej pożyczki wiąże się z koniecznością odwołania się do kursu kupna waluty CHF zgodnie z obowiązującą w Banku w dniu uruchomienia pożyczki Tabelą kursów walut dla produktów hipotecznych w (...) Bank (...) S.A. w chwili wypłaty lub kursu sprzedaży waluty zgodnie z obowiązującą w Banku w dniu spłaty zobowiązania Tabelą kursów walut dla produktów hipotecznych w (...) Bank (...) S.A. (§ 2 ust. 1 i § 10 ust. 4 umowy). Tymczasem umowa (ani stanowiący jej część Regulamin) nie określa zasad ustalania tych kursów.

Wymaganie dokładnego określenia w umowie pożyczki kwoty pieniężnej podlegającej wypłacie (przeniesieniu na własność biorącego pożyczkę) i zwrotowi mieści się w szerszym kontekście prawa zobowiązań, które wymaga dla powstania zobowiązania dokładnego oznaczenia świadczenia (vide orz. SN z 01.04.2011 r., III CSK 206/10, OSNC - Zb. dodatkowy 2012, nr B, poz. 25, str. 8). Świadczenie w łączącym strony stosunku zobowiązaniowym powinno być oznaczone w chwili zawarcia umowy lub nadawać się do oznaczenia w okresie późniejszym. Tym niemniej kryteria, według których nastąpić ma ustalenie świadczenia, powinny być oznaczone już w chwili powstania danego stosunku zobowiązaniowego.

W doktrynie wskazuje się, że pozostawienie jednej ze stron oznaczenia świadczenia jest dopuszczalne, jeżeli ma ona tego dokonać w sposób obiektywny (...). Gdyby bowiem oznaczenie świadczenia pozostawione zostało jednej ze stron, bez jakichkolwiek ograniczeń w tym zakresie, takie postanowienie umowne – jako sprzeczne z art. 353⁽¹⁾ k.c. – byłoby nieważne, co pociągałoby zazwyczaj za sobą nieważność całego zobowiązania (tak:

W. Borysiak, w: Komentarz do art. 353, K. Osajda (red.), Tom III A. Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część ogólna, Warszawa 2017).

W obowiązującej na gruncie prawa polskiego konstrukcji zobowiązania umownego jako stosunku prawnego pomiędzy formalnie równorzędnymi podmiotami nie ma więc miejsca na przyznanie jednej ze stron zobowiązania możliwości jednostronnego, władczego oddziaływania na pozycję drugiej strony, a w szczególności na wysokość świadczenia albo kształt zobowiązania kontrahenta. Stanowisko takie zostało wyrażone w orzecznictwie już

w pierwszych latach obowiązywania art. 353¹ k.c. Przywołać należy tu uchwałę składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 22 maja 1991 r., sygn. III CZP 15/91 (OSNCP 1992/1/1), w której stwierdza się, że: „za sprzeczne z naturą umowy gospodarczej należy uznać pozostawienie w ręku jednej tylko strony możliwości dowolnej zmiany jej warunków”. Poglądy takie wyrażane są również w nowszym orzecznictwie. W wyroku z 22 maja 2014 r., sygn. IV CSK 597/13 (Legalis nr 1067184) Sąd Najwyższy wskazał, że: „nie zasługuje na aprobatę pogląd uznający dopuszczalność przyznania wyłącznie jednej stronie stosunku zobowiązaniowego możliwości zmiany warunków umowy”. Wyrok ten o tyle zasługuje na uwagę, że dotyczy dowolności ustalania przez jedną ze stron umowy cennika stanowiącego podstawę ustalenia wysokości odpłatności za świadczenia drugiej strony. Sytuacja jest więc analogiczna do będącego przedmiotem sporu w niniejszej sprawie przypadku ustalania przez bank tabeli kursów, stanowiącej podstawę ustalenia wysokości świadczeń w relacji przedsiębiorca – konsument. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 października 2017 r., sygn. akt VI ACa 726/16 (Legalis nr 1768469) sąd ten wskazał, że „umowa, w której jedna ze stron może dowolnie wpływać na zakres własnego zobowiązania, nie mieści się w granicach swobody umów, zaprzeczając istocie (naturze) stosunku obligacyjnego, w rozumieniu art. 353¹ k.c.”.

Wreszcie odwołać należy się do tej linii orzecznictwa Sądu Najwyższego, która wyklucza, w stosunku do umów zawieranych przez banki, możliwość jednostronnego, swobodnego i nieskrępowanego kształtowania wysokości zmiennego oprocentowania. Przywołać tu należy uchwałę składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 6 marca 1992 r., sygn. III CZP 141/91 (OSNCP 1992/6/90) oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1992 r., sygn. III CZP 50/92 (OSP 1993/6/119), w których stwierdza się m.in., że: „Okoliczności, od zaistnienia których ma być uzależniona w regulaminie bankowym zmiana wysokości oprocentowania wkładów i kredytów, powinny być skonkretyzowane w taki sposób, aby w przyszłości mogła być dokonana należyta ocena, czy rzeczywiście one wystąpiły i czy w związku z tym zmiana oprocentowania jest obiektywnie usprawiedliwiona”.

Powyższy nurt orzecznictwa odnosi się do przesłanki właściwości (natury) stosunku prawnego jako jednego z czynników limitujących granicę swobody umów. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z 11 stycznia 2018 r., sygn. III CZP 93/17 (OSNC 20018/10/98): „Wyrażona w art. 353¹ k.c. i odnosząca się do kształtowania więzi prawnej skutecznej między stronami zasada swobody umów, gwarantowana konstytucyjnie w zakresie, w jakim stanowi przejaw i służy realizacji wolności człowieka (art. 31 Konstytucji), wolności działalności gospodarczej (art. 20 i 22 Konstytucji) lub innych, szczegółowych wolności i praw nie ma charakteru absolutnego. Wynika to z tego, że także umowa, której bezpośrednie skutki prawne mają kształtować wyłącznie położenie prawne jej stron, może godzić w interes publiczny lub prywatny w stopniu, który wyklucza jej respektowanie i zabezpieczanie przymusem państwowym. Ochrony tej mogą wymagać również interesy jednej ze stron umowy, ponieważ – wbrew pierwotnym, liberalnym założeniom leżącym u podstaw zasady swobody umów – sam mechanizm umowy nie zawsze zapewnia ich należyte poszanowanie. Wskazując w art. 353¹ k.c. granice swobody umów, ustawodawca odwołał się do trzech ogólnych kryteriów: ustawy, zasad współżycia społecznego i właściwości (natury) stosunku. Kierując się dotychczasowym dorobkiem orzecznictwa i doktryny oraz aksjomatycznym założeniem o racjonalności ustawodawcy, należy je postrzegać jako spójny system, mający zapobiegać zawieraniu i wywodzeniu skutków prawnych z umów, których treść lub cel w niedopuszczalny sposób godzi w nadrzędny interes publiczny lub prywatny.” Następnie w uchwale tej Sąd Najwyższy wyjaśnił, że kryterium właściwości (natury) stosunku prawnego nie odsyła – jak zasady współżycia społecznego – poza system prawa stanowionego (np. do prawa natury, norm moralnych regulujących stosunki międzyludzkie, podstawowych zasad etycznego i uczciwego postępowania), lecz nakazuje respektować pewne wiążące założenia ustawowe dotyczące kształtu (wzorca, cech charakterystycznych) stosunku obligacyjnego, które mogą dotyczyć nie tylko stosunku zobowiązaniowego w ogólności, ale także pewnej kategorii zobowiązań albo określonego typu stosunku obligacyjnego.

Przenosząc powyższe uwagi na grunt niniejszej sprawy wskazać należy, że

w przypadku spornej umowy pożyczki kwota pożyczki podlegająca wypłacie oraz zwrotowi nie jest w umowie ściśle oznaczona, jak również nie są wskazane szczegółowe, obiektywne zasady jej określenia. Jak już wcześniej wskazano, § 2 ust. 1 umowy przewiduje, że kwota pożyczki zostanie wypłacona w złotych wg kursu kupna danej waluty zgodnie z obowiązującą w Banku w dniu uruchomienia pożyczki Tabelą kursów walut dla produktów hipotecznych w (...) Bank (...) S.A., a stosownie do § 9 ust. 4 umowy, kapitał, odsetki oraz inne zobowiązania z tytułu pożyczki wyrażone w walucie obcej spłacane będą

w złotych jako równowartość kwoty podanej w walucie przeliczonej: 1) wg kursu sprzedaży waluty zgodnie z obowiązującą w Banku w dniu spłaty zobowiązania określonym

w harmonogramie Tabelą kursów walut dla produktów hipotecznych w (...) Bank (...) S.A. w przypadku wpłat dokonanych przed tym terminem lub w tym terminie, 2) wg kursu sprzedaży waluty zgodnie z obowiązującą w Banku w dniu wpływu środków Tabelą kursów walut dla produktów hipotecznych w (...) Bank (...) S.A. w przypadku wpłat dokonanych po dniu określonym w harmonogramie. Analogiczne rozwiązania przewidywał

§ 7 ust. 3 i § 17 ust. 6 Regulaminu Pożyczki Hipotecznej, mającego zastosowanie do przedmiotowej umowy pożyczki. Na gruncie zapisów umowy nie da się ustalić kryteriów, na podstawie których bank wyznacza wysokość tych kursów.

Podkreślić przy tym potrzeba, że nie ma znaczenia w jaki sposób bank

w rzeczywistości ustalał kursy walut przyjmowane do przeliczeń na potrzeby zawartej umowy. Analizie w świetle przepisów regulujących granice swobody umów podlega treść czynności prawnej, a nie sposób wykonywania umowy. Przedmiotowa umowa pożyczki nie tylko nie nakłada na bank żadnych ograniczeń w zakresie określania kursów walut, ale również nie wskazuje minimalnego okresu trwałości kursów walut obowiązujących w banku, przez co pożyczkobiorca nie tylko nie zna zasad kształtowania się kursu, ale nawet nie wie czy kurs obowiązujący w banku o danej porze określonego dnia będzie kursem, według którego bank rzeczywiście dokona przeliczenia kwoty lub raty pożyczki. Oznacza to, że bankowi pozostawiono w istocie swobodę w określeniu kwoty podlegającej wypłacie na rzecz pożyczkobiorcy i zwrotowi przez pożyczkobiorcę, ponieważ umowa pożyczki nie precyzuje w jaki sposób bank wyznacza kursy waluty CHF. Zatem najpierw bank może w zasadzie dowolnie określić kurs waluty a potem, przy jego wykorzystaniu, jednostronnie określić kwotę, którą pożyczkobiorca otrzyma – w złotych polskich. Następnie, w trakcie określania wysokości świadczenia spełnianego przez pożyczkobiorcę powtórzona zostanie zbliżona operacja – bank w oparciu o ustalony przez siebie kurs określi wysokość świadczenia pożyczkobiorcy, wyrażonego w złotych polskich. Takie ukształtowanie stosunku zobowiązaniowego narusza jego istotę, gdyż wprowadza do tego stosunku element nadrzędności jednej ze stron i podporządkowania drugiej strony, bez odwołania do jakichkolwiek obiektywnych kryteriów, zakreślających granice swobody. Naruszenie istoty stosunku zobowiązaniowego oznacza przekroczenie granic swobody umów określonych

w art. 353¹ k.c. i prowadzi do nieważności czynności prawnej jako sprzecznej z ustawą, na podstawie art. 58 § 1 k.c.

Dotknięte opisaną wadliwością postanowienia umowne dotyczą głównych świadczeń stron, tj. zarówno określenia zasad wydania pożyczkobiorcy (przeniesienia na własność pożyczkobiorcy) określonej sumy pieniężnej przez bank, jak i zwrotu kwoty pożyczki, co należy do essentialia negotii umowy pożyczki, zgodnie z art. 720 § 1 k.c. W rezultacie uznać należy, że przedmiotowa umowa pożyczki jest nieważna na podstawie art. 58 § 1 k.c., jako sprzeczna z przepisami art. 720 § 1 k.c. i art. 353¹ k.c.

Dla oceny kwestii ważności umowy nie ma znaczenia wejście w życie wspomnianej wyżej ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, która przyznała pożyczkobiorcom m.in. uprawnienie do spłaty rat kapitałowo-odsetkowych bezpośrednio w walucie obcej, ani zawarcie przez strony aneksu z dnia

16 września 2011 r. wprowadzającego taką możliwość. Nieważność przedmiotowej umowy pożyczki występuje bowiem od samego początku, zatem zmiana prawa i zawarcie aneksu, które nastąpiły po zawarciu umowy, pozostają bez znaczenia dla kwestii jej ważności.

W szczególności ustawa ani aneks nie usunęły pierwotnej przyczyny wadliwości klauzul przeliczeniowych, prowadzących do nieważności umowy pożyczki. Umożliwienie pożyczkobiorcy spłacania pożyczki, od pewnego momentu wykonywania umowy, bezpośrednio w walucie obcej nie likwidowało źródła niezgodności z prawem

klauzul przeliczeniowych, jakim było zastrzeżenie dla banku prawa do arbitralnego kształtowania kursów waluty CHF przyjętych do przeliczania świadczeń stron, w tym kwoty pożyczki już przy jej wypłacie, a następnie przy wyliczaniu poszczególnych rat spłaty pożyczki. Ustawa zmieniająca ani aneks nie zawierają rozwiązań, które usuwałyby skutki istnienia umowy w dotychczasowym wadliwym kształcie.

W rezultacie uznania umowy pożyczki za nieważną, nie było już potrzeby jej kontroli pod kątem zarzucanej przez powodów abuzywności klauzul przeliczeniowych, w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., gdyż za abuzywne można uznać tylko takie postanowienia umowne, które są ważne. Sąd poddał jednak ocenie klauzule przeliczeniowe pod kątem spełnienia przesłanek z art. 385¹ k.c., ze względu na formułowane przez powodów zarzuty co do ich abuzywnego charakteru i wywodzone z tego skutki, m.in. w postaci nieważności umowy pożyczki (jako kolejny argument za nieważnością umowy).

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Unormowania zawarte w art. 385¹-385³ k.c. mają charakter szczególny w stosunku do tych przepisów, które mają ogólne zastosowanie do kształtowania przez kontrahentów treści umowy (wskazać należy chociażby na art. 58 § 2 k.c. czy 388 k.c.). Najważniejsze jest jednak to, iż uzasadnieniem dla ich wprowadzenia ustawą z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny był zamiar zapewnienia konsumentom bardziej skutecznej ochrony

w stosunkach umownych z profesjonalistami, a przede wszystkim potrzeba uwzględnienia

w polskim prawie postanowień dyrektywy nr 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r.

o nieuczciwych warunkach w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE z 1993 r., L 95, s. 29). Regulacja zawarta w art.

385¹ - 385³ k.c. stanowi zatem wyraz implementacji w prawie polskim przez ustawodawcę prawa unijnego w postaci powyższej dyrektywy, co rodzi określone konsekwencje dla ich wykładni. Przede wszystkim musi ona prowadzić do takich rezultatów, która pozwoli urzeczywistnić cele dyrektywy. Sądy krajowe, stosując prawo wewnętrzne, zobowiązane są tak dalece, jak jest to możliwe, by dokonywać jego wykładni

w świetle brzmienia i celu rozpatrywanej dyrektywy, tak by osiągnąć przewidziany w niej rezultat, a zatem zastosować się do art. 288 akapit trzeci Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Ten obowiązek dokonywania wykładni prawa krajowego zgodnej z prawem Unii jest nierozdzielnie związany z systemem Traktatu, gdyż zezwala sądom krajowym na zapewnienie, w ramach ich właściwości, pełnej skuteczności prawa Unii przy rozpoznawaniu zawisłych przed nimi sporów. W przypadku omawianych przepisów należy mieć też na uwadze, że sama dyrektywa w art. 8 stanowi, że w celu zapewnienia wyższego stopnia ochrony konsumenta państwa członkowskie mogą przyjąć lub utrzymać bardziej rygorystyczne przepisy prawne zgodne z traktatem w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą. W dyrektywie został więc określony jedynie minimalny poziom ochrony konsumentów.

Z treści art. 385¹ § 1 k.c. wynika, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są klauzule umowne, które spełniają łącznie trzy przesłanki pozytywne tj.: zawarte zostały

w umowach z konsumentami, kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny

z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszają jego interesy. Kontrola abuzywności postanowień umowy wyłączona jest zaś jedynie w przypadku spełnienia jednej z dwóch przesłanek negatywnych, to jest gdy: postanowienie umowne zostało indywidualnie uzgodnione z konsumentem oraz gdy postanowienie umowne określa główne świadczenia stron i jest sformułowane w sposób jednoznaczny

W rozpatrywanej sprawie nie budziło wątpliwości, że powodowie zawarli sporną umowę pożyczki z bankiem jako konsumenci. W myśl art. 22¹ k.c. za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio

z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Cel zaciągnięcia umowy pożyczki nie został w umowie określony, jednak z przesłuchania powodów wynika, że środki z pożyczki zostały przeznaczone na nabycie przez nich działki budowlanej. Powodowie nie prowadzili żadnej działalności gospodarczej w okresie zawierania umowy pożyczki, lecz byli zatrudnieni w ramach stosunku pracy. Oznacza to, że zawarcie umowy pożyczki nie miało związku z jakąkolwiek działalnością gospodarczą lub zawodową powodów. Bank zawierał natomiast przedmiotową umowę jako przedsiębiorca w zakresie prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej.

Brak indywidualnego uzgodnienia klauzul przeliczeniowych zawartych

w umowie pożyczki hipotecznej był oczywisty. Artykuł 385¹ § 3 k.c. stanowi, że niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Przez „rzeczywisty wpływ” należy rozumieć realną możliwość oddziaływania na treść postanowień umownych. Fakt, że konsument znał treść danego postanowienia i rozumiał je, nie przesądza o tym, że zostało ono indywidualnie uzgodnione. Za uzgodnione indywidualnie trzeba bowiem uznawać tylko takie klauzule umowne, na których treść istotnie mógł on w praktyce oddziaływać. Innymi słowy, należy badać, czy konsument miał realny wpływ na ewentualną zmianę klauzul proponowanych przez przedsiębiorcę i czy z możliwości tej zdawał sobie sprawę. Do tego, by skutecznie wykazać fakt, że klauzula była uzgodniona z konsumentem, nie wystarcza opatrzenie kontrolowanego postanowienia wzmiankami typu: „wyrażam zgodę”, „przyjmuję własnoręcznym podpisem” (vide orz. Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 06.03.2013 r., VI ACa 1241/12, LEX nr 1322083). W konsekwencji postanowieniami indywidualnie uzgodnionymi będą takie, które były w sposób rzeczywisty negocjowane lub włączone do umowy wskutek propozycji zgłoszonej przez samego konsumenta.

Ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika, że przedmiotowa umowa pożyczki została zawarta według standardowego wzorca banku i jej postanowienia odnoszące się do zasad przeliczania świadczeń stron nie były przedmiotem negocjacji. Okoliczności te nie budzą najmniejszych wątpliwości, skoro klauzule przeliczeniowe są częścią wzorca umowy stosowanego przez bank. Treść tego wzorca miała zatem zastosowanie do większej ilości umów pożyczek hipotecznych denominowanych we franku szwajcarskim, zawieranych wówczas przez pozwany bank (jego poprzednika prawnego). Powodowie wyrazili zgodę na udzielenie pożyczki hipotecznej denominowanej w walucie obcej, zatem wybór rodzaju pożyczki musiał być elementem indywidualnych uzgodnień. Nie miało to natomiast miejsca w przypadku pozostałych postanowień umownych dotyczących mechanizmu przeliczeń walutowych, w tym zwłaszcza sposobu ustalenia kursów waluty przyjmowanych do przeliczeń, a w każdym razie pozwany nie dowiódł, żeby było inaczej w tym konkretnym przypadku.

W ocenie Sądu, w przypadku pożyczki denominowanej w walucie obcej klauzule przeliczeniowe określają główne świadczenia stron umowy pożyczki, w której wypłata kwoty pieniężnej pożyczki stanowi zasadnicze świadczenie dającego pożyczkę, zaś zwrot takiej samej kwoty pieniężnej stanowi zasadnicze świadczenie biorącego pożyczkę. Kwestionowane klauzule przeliczeniowe decydują wszak o tym, w jakiej wysokości świadczenia te mają być spełnione (por. orz. SN z 04.04.2019r., III CSK 159/17, Legalis nr 1892834 i z 09.05.2019 r., I CSK 242/18, Legalis nr 1966950, wydane na gruncie spraw dotyczących kredytu bankowego). Zwrócić należy uwagę, że w przypadku pożyczki denominowanej w walucie obcej postanowienia dotyczące przeliczania pomiędzy walutami nie służą jedynie modyfikacji wcześniej ustalonych świadczeń stron, a przeciwnie – wprost wysokość tych świadczeń określają. Z art. 720 § 1 k.c. wynika, że głównym świadczeniem dającego pożyczkę jest przeniesienie na własność biorącego określonej ilości pieniędzy. Przeniesienie takie ze swej istoty polega na wypłacie kwoty pieniężnej. Jeśli umowa pożyczki określa tę kwotę w walucie obcej, a jej wypłata może nastąpić jedynie w walucie polskiej, to regulacja dotycząca sposobu ustalenia wysokości kwoty w złotych polskich współokreśla świadczenie dającego pożyczkę, a nie jedynie pomocniczo pozwala na jego podwyższenie czy zmniejszenie poprzez zastosowanie mechanizmu waloryzacyjnego. Konstrukcja przedmiotowej umowy nie pozwala na ustalenie sposobu, w jaki biorący

pożyczkę może otrzymać kwotę pożyczki w inny sposób niż poprzez zastosowanie przeliczenia w oparciu o kursy walut, do których odwołuje się treść umowy. Jeśli się ich nie zastosuje, to nie będzie możliwe ustalenie, jaką kwotę pożyczki bank ma wypłacić w złotych polskich, skoro uzgodniona w umowie kwota pożyczki wyrażona jest we frankach szwajcarskich. W konsekwencji nie byłoby możliwe ustalenie, czy wypłacenie określonej kwoty wyrażonej w złotych polskich odpowiada kwocie pożyczki wyrażonej we frankach szwajcarskich, którą wskazano w umowie, ani ustalenie, jaka kwota powinna zostać zwrócona w złotych polskich przez biorącego pożyczkę. Jak wcześniej wskazano, głównym świadczeniem biorącego pożyczkę jest, zgodnie z art. 720 § 1 k.c., zwrot tej samej ilości pieniędzy, jaką otrzymał. Jedynie zastosowanie kursów walut pozwala na określenie wysokości świadczenia w złotych polskich, którego spełnienie przez biorącego pożyczkę oznaczać będzie wykonanie zobowiązania. Dlatego też w ramach umowy będącej przedmiotem sporu w niniejszej sprawie za postanowienia określające główne świadczenia stron uznać należy całość postanowień składających się na wprowadzenie do umowy mechanizmu przeliczeń walutowych, jak i określenie zasad ich przeprowadzenia. Główne świadczenia stron określa zatem zarówno oznaczenie kwoty pożyczki we frankach szwajcarskich, przeliczenie kwoty wypłaconej w złotych polskich na kwotę ustaloną wcześniej we frankach szwajcarskich, tj. ustalenie wysokości zobowiązania pożyczkobiorcy, a następnie ustalanie wysokości poszczególnych rat zwracanej pożyczki w złotych na podstawie kwot ustalonych we frankach szwajcarskich, jak i postanowienia służące przeprowadzeniu tych przeliczeń, tj. wskazanie na zastosowanie kursów kupna i sprzedaży oraz zasad ustalania wysokości kursów.

Przyjąć należy, podobnie jak Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 9 maja 2019 r.,

I CSK 242/18, że fakt, iż klauzule przeliczeniowe stanowią główne świadczenia stron nie oznacza, że postanowienia wyznaczające kurs waluty, które składają się na klauzulę waloryzacyjną zawartą w umowie, nie podlegają kontroli pod kątem ich abuzywności. Postanowienia określające główne świadczenia stron nie podlegają bowiem takiej kontroli jedynie pod warunkiem, że zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Takie rozwiązanie ustawowe, wywodzące się z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, opiera się na założeniu, zgodnie

z którym postanowienia określające główne świadczenia stron zazwyczaj odzwierciedlają rzeczywistą wolę konsumenta, gdyż do ich treści strony przywiązują z reguły największą wagę. W związku z tym zasada ochrony konsumenta musi ustąpić ogólnej zasadzie autonomii woli obowiązującej w prawie cywilnym. Wyłączenie spod kontroli nie może jednak obejmować postanowień nietransparentnych, gdyż w ich przypadku konsument nie ma możliwość łatwej oceny rozmiarów swojego świadczenia i jego relacji do rozmiarów świadczenia drugiej strony. Z tą ostatnią sytuacją mamy do czynienia w przypadku analizowanych klauzul przeliczeniowych. Interpretując art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13

w podobnym kontekście, Trybunał Sprawiedliwości UE uznał, że „wymóg, zgodnie z którym warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta

z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek,

a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak by rzeczony konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne” (wyr. z 30 kwietnia 2014 r., K. i K. R. przeciwko (...), C-26/13, pkt 75, podobnie wyr. z 20 września 2017 r., R. P. A. i in. przeciwko (...) SA, C-186/16, pkt 45).

Jest oczywiste, że klauzule przeliczeniowe zawarte w przedmiotowej umowie pożyczki tych kryteriów nie spełniają, a pożyczkobiorcy nie byli w stanie na ich podstawie oszacować kwoty, jaką wypłacić ma bank z tytułu udzielonej pożyczki ani kwoty, którą będą musieli zwrócić. Stało się tak dlatego, że zawarte jest w nich odwołanie do kursów waluty obowiązujących

w banku w chwili wypłaty i w chwili spłaty pożyczki, lecz zasady ustalania tych kursów nie zostały określone w umowie pożyczki, która nie podaje żadnych szczegółowych

i obiektywnych kryteriów ustalania tych kursów.

Należało zatem ocenić kwestionowane postanowienia umowne w świetle pozostałych przesłanek ich abuzywności, tj. sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażącego naruszenia interesów konsumenta.

W sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszają interesy konsumenta postanowienia umowne godzące w równowagę kontraktową stron, a także te, które zmierzają do wprowadzenia konsumenta w błąd, wykorzystując jego zaufanie i brak specjalistycznej wiedzy. Klauzula dobrych obyczajów nawiązuje do wyobrażeń o uczciwych, rzetelnych działaniach stron, a także do zaufania, lojalności, jak również – w stosunkach

z konsumentami – do fachowości. Zatem sprzeczne z dobrymi obyczajami są takie działania, które zmierzają do dezinformacji lub wywołania błędnego mniemania konsumenta (czy szerzej klienta), wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, ukształtowania stosunku zobowiązaniowego niezgodnie z zasadą równorzędności stron, nierównomiernego rozłożenia praw i obowiązków między partnerami kontraktowymi (tak M. Bednarek, w: System Prawa Prywatnego. Tom 5. Prawo zobowiązań – część ogólna, 2013, s.766). Dobre obyczaje, do których odwołuje się art. 385¹ k.c. stanowią przykład klauzuli generalnej, której zadaniem jest wprowadzenie możliwości dokonania oceny treści czynności prawnej w świetle norm pozaprawnych. Chodzi o normy moralne i obyczajowe, powszechnie akceptowane albo znajdujące szczególne uznanie w określonej sferze działań, na przykład w obrocie profesjonalnym, w określonej branży, w stosunkach z konsumentem, itp. Przez dobre obyczaje w znaczeniu określonym art. 385¹ § 1 k.c. należy rozumieć pozaprawne reguły postępowania niesprzeczne z etyką, moralnością i aprobowanymi społecznie obyczajami. Należy przy tym mieć na uwadze, że pojęcie sprzeczności z dobrymi obyczajami stanowi przeniesienie na grunt Kodeksu cywilnego użytego w art. 3 ust. 1 dyrektywy pojęcia sprzeczności z wymogami dobrej wiary. Powołany przepis przewiduje, że warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją

w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodując znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. Równocześnie preambuła dyrektywy zawiera w motywie 16 istotne wskazówki interpretacyjne pozwalające ustalić pożądane zachowania zgodne z wymogami dobrej wiary. Przy dokonywaniu oceny działania w dobrej wierze będzie brana pod uwagę zwłaszcza siła pozycji przetargowej stron umowy,

a w szczególności, czy konsument był zachęcany do wyrażenia zgody na warunki umowy

i czy towary lub usługi były sprzedane lub dostarczone na specjalne zamówienie konsumenta; sprzedawca lub dostawca spełnia wymóg działania w dobrej wierze, jeżeli traktuje on drugą stronę umowy w sposób sprawiedliwy i słuszny, należycie uwzględniając jej prawnie uzasadnione roszczenia.

Również przy interpretacji kolejnej z wymaganych, dla stwierdzenia abuzywności postanowienia umownego, przesłanek – rażącego naruszenia interesów konsumenta – odwołać należy się do treści przepisów dyrektywy. W ich świetle uzasadnione jest twierdzenie, że rażące naruszenie interesów konsumenta ma miejsce, jeżeli postanowienia umowy poważnie i znacząco odbiegają od sprawiedliwego wyważenia praw i obowiązków stron, wprowadzając nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta. Jednak nie wyczerpuje to zakresu, w którym może dojść do naruszenia interesów konsumenta. Chodzi bowiem nie tylko o interesy ekonomiczne, ale też związane ze zdrowiem konsumenta, jego czasem zbędnie traconym, dezorganizacją toku życia, doznaniem przykrości, zawodu, wprowadzenia w błąd, nierzetelności traktowania (tak: Cz. Żuławska w: Komentarz do Kodeksu cywilnego red. G. Bieniek, Księga trzecia. Zobowiązania, Warszawa 2003, s. 137 i M. Bednarek w: System Prawa Prywatnego Tom 5 Prawo zobowiązań – część ogólna, Warszawa 2013, s. 767). Zwrócić należy przy tym uwagę, że o ile ustawodawca posłużył się w art. 385¹ k.c. pojęciem rażącego naruszenia interesów konsumenta, co może wskazywać na ograniczenie treści stosowania przepisów do przypadków skrajnej nierównowagi interesów stron, to w treści art. 3 ust.1 dyrektywy ta sama przesłanka została określona jako wymóg spowodowania znaczącej nierównowagi wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. W tej sytuacji konieczność wykładni art. 385¹ k.c. w świetle wymogów dyrektywy rodzi konieczność złagodzenia kryteriów stawianych skutkiem postanowienia, których zaistnienie pozwalać będzie na stwierdzenie jego niedozwolonego charakteru. Tradycyjne stopniowanie, w którym za rażące uznaje się sytuacje skrajne, nadzwyczajne, ustąpić musi konieczności odnoszenia się jedynie do znamienia znaczącej nierównowagi, jako wypełniającej już kryteria rażącego naruszenia.

Podkreślić należy, że stosownie do art. 385² k.c. oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające

w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny. Ponadto zgodnie z brzmieniem art. 4 dyrektywy, nadanym sprostowaniem z 13 października 2016 r. (Dz. Urz. UE. L z 2016 r. Nr 276, poz. 17), nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany

z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy i z odniesieniem,

w momencie zawarcia umowy, do wszelkich okoliczności związanych z zawarciem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna. W rezultacie przy dokonywaniu oceny niedozwolonego charakteru określonego postanowienia umownego, w tym także oceny indywidualnej, nie ma żadnego znaczenia, w jaki sposób umowa była wykonywana przez strony. W szczególności nie ma znaczenia, czy przedsiębiorca rzeczywiście korzystał z możliwości, jakie wynikają dla niego z określonego brzmienia postanowień umownych. Istotne jest jedynie, że nie było żadnych przeszkód, aby z takich uprawnień, mogących naruszać interesy konsumenta, mógł skorzystać. Postanowienie umowne ma niedozwolony charakter nie dlatego, że jest w niewłaściwy sposób wykorzystywane przez przedsiębiorcę – tym bardziej, że jest to okoliczność, która w toku wykonywania umowy może się zmieniać. To samo postanowienie nie może być abuzywnie bądź tracić taki charakter jedynie w wyniku przyjęcia przez jedną ze stron umowy określonego sposobu jej wykonania, korzystania bądź niekorzystania z wynikających z niego uprawnień. Postanowienie jest niedozwolone, jeśli daje kontrahentowi konsumenta możliwość działania w sposób rażąco naruszający interesy konsumenta.

Oceniając przez pryzmat powyżej opisanych przesłanek postanowienia umowne przewidujące przeliczanie (przewalutowanie) świadczeń stron, zawarte w § 2 ust. 1 i § 9 ust. 4 umowy pożyczki hipotecznej (oraz § 7 ust. 3 i § 17 ust. 6 Regulaminu), należy uznać je za postanowienia niedozwolone. Taki wniosek wynika z przeprowadzonej oceny kształtu tych postanowień, które z jednej strony różnicują wysokość kursu przyjętego dla przeliczenia kwoty pożyczki z CHF na PLN (według kursu kupna), a następnie przeliczeń wysokości wymaganej spłaty z CHF na PLN (według kursu sprzedaży), zaś z drugiej strony pozwalają bankowi na swobodne ustalenie wysokości każdego z tych kursów. Umowa pożyczki nie przewidywała wypłaty pożyczki we frankach szwajcarskich, ani nie dawała pożyczkobiorcom (do momentu zawarcia aneksu) możliwości dokonywania spłaty rat pożyczki bezpośrednio

w tej walucie. Oznacza to, że przeliczenia świadczeń stron, będące następstwem waloryzacji pożyczki do waluty obcej (denominacji pożyczki), dokonywane były tylko „na papierze”, zaś zarówno wypłata pożyczki jak i jego spłata miała być w rzeczywistości dokonywana w złotych polskich.

Już zróżnicowanie pomiędzy kursem kupna i kursem sprzedaży stosowanym dla określenia wysokości wypłacanej kwoty pożyczki, a następnie wysokości spłacanych rat uznać należy za sprzeczne z dobrymi obyczajami, a równocześnie rażąco naruszające interesy powodów. Ponownie należy wskazać, że oceny zgodności postanowienia umownego z dobrymi obyczajami dokonuje się w oparciu o treść umowy i okoliczności jej zawarcia, nie zaś w oparciu o przyjęty przez przedsiębiorcę sposób wykonywania umowy, w tym finansowania przez niego działalności swojego przedsiębiorstwa w zakresie pozwalającym na wykonanie umowy. Dlatego też stwierdzić należy, że przyjęcie w umowie rozwiązań różnicujących stosowane kursy walut nie znajduje uzasadnienia. Strony umowy pożyczki nie umawiały się na prowadzenie przez bank działalności kantorowej – dokonywania wymiany walut – a postanowiły jedynie wprowadzić do umowy mechanizm o charakterze waloryzacyjnym, pozwalający na zastosowanie stóp procentowych przewidzianych dla waluty obcej. Wobec tego zróżnicowanie przyjętego kursu nie znajduje żadnego uzasadnienia. Konstrukcja, w wyniku której suma, jaką pożyczkobiorca ma zwrócić bankowi z tytułu spłaty pożyczki jest wyższa niż wysokość wypłacanej mu pożyczki (w związku ze stosowaniem do przeliczeń świadczeń stron różnych kursów), stanowi naruszenie interesów konsumenta. Wykorzystanie przez bank swojej przewagi kontraktowej dla wprowadzenia do umowy rozwiązań korzystnych wyłącznie dla banku, w nieuzasadniony sposób zwiększających wysokość świadczeń, do których zobowiązany jest pożyczkobiorca, uznać należy za sprzeczne z dobrymi obyczajami. Pożyczkobiorca zostaje w takim przypadku narażony na niczym nieograniczoną arbitralność banku w procesie określania wysokości kursów walut,

a równocześnie, wobec braku określenia w umowie jakichkolwiek obiektywnych kryteriów, nie przysługują mu żadne środki, które pozwoliłyby chociażby na późniejszą weryfikację prawidłowości kursów ustalonych przez bank. Bez wątpienia stanowi to rażące naruszenie interesów konsumenta, narażając go na brak bezpieczeństwa i możliwości przewidzenia skutków umowy.

Z tych przyczyn za klauzule abuzywne należy uznać postanowienia umowne zawarte w § 2 ust. 1 i § 9 ust. 4 umowy pożyczki (a także § 7 ust. 3 i 17 ust. 6 Regulaminu), które przewidują, że kwota pożyczki zostanie wypłacona w złotych wg kursu kupna waluty obowiązującego w banku w dniu uruchomienia pożyczki jest uruchamiany w złotych przy zastosowaniu kursu kupna waluty obowiązującego w banku w dniu uruchomienia pożyczki oraz że pożyczka podlega spłacie w złotych, przy zastosowaniu kursu sprzedaży waluty obowiązującego w banku w dniu spłaty.

Powyższe postanowienia umowne należy uznać za niedozwolone również dlatego, że przewidują one, iż stosowane mają być kursy walut obowiązujące w banku. Powyższe klauzule umowne nie odwołują się bowiem do ustalanych w sposób obiektywny kursów CHF, do obiektywnych wskaźników, na które żadna ze stron nie ma wpływu, lecz pozwalają w rzeczywistości bankowi kształtować ten kurs w sposób dowolny, wedle swego uznania.

Przyznanie sobie przez bank prawa do jednostronnego regulowania wysokości rat pożyczki denominowanej we franku szwajcarskim, wypłacanej w złotych polskich i spłacanej

w złotych polskich, poprzez wyznaczanie w tabelach kursowych kursów kupna i sprzedaży franka szwajcarskiego oraz wysokości tzw. spreadu walutowego (różnicy między kursem kupna i kursem sprzedaży waluty obcej), przy pozbawieniu pożyczkobiorcy jakiegokolwiek wpływu na to, bez wątpienia w sposób rażący narusza interesy pożyczkobiorcy – konsumenta i jest sprzeczne z dobrymi obyczajami. Treść kwestionowanych klauzul przeliczeniowych umożliwia bankowi jednostronne kształtowanie sytuacji powodów – konsumentów

w zakresie wysokości ich świadczeń wobec banku, przez co zakłócona została równowaga pomiędzy stronami przedmiotowej umowy. W rezultacie powołane postanowienia wzorca umowy należy uznać za niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.

Skutkiem uznania za abuzywne postanowień umownych jest konieczność ich pominięcia przy ustalaniu treści stosunku prawnego wiążącego konsumenta. Stwierdzenie abuzywności konkretnych postanowień umownych rodzi taki skutek, że postanowienia te nie wiążą konsumenta ex tunc i ex lege, zaś zgodnie z art. 385⁽¹⁾ § 2 k.c., strony są związane umową w pozostałym zakresie. Postanowienia uznane za niedozwolone przestają wiązać już w chwili zawarcia umowy. Oznacza to, że nie stanowią elementu treści stosunku prawnego

i nie mogą być uwzględniane przy rozpoznawaniu spraw związanych z jego realizacją. Postanowienia uznane za niedozwolone podlegają zniesieniu w całości, a nie tylko

w zakresie, w jakim ich treść jest niedopuszczalna (tak: W. Popiołek, w: Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2013, teza 15 do art. 385⁽¹⁾);

K. Zagrobelny w: Kodeks cywilny. Komentarz, red. E. Gniewek, Warszawa 2013, teza 11 do 385⁽¹⁾). Oznacza to, że nie stanowią elementu treści stosunku prawnego i nie mogą być uwzględniane przy rozpoznawaniu spraw związanych z jego realizacją. W rezultacie konieczne jest przyjęcie, że łączący strony stosunek umowny nie przewiduje sposobu ustalania kursu, według którego ma być ustalona wypłacana kwota pożyczki i spłacane raty pożyczki.

Nie ma przy tym możliwości zastąpienia wyeliminowanych z umowy postanowień. Stosowanie obowiązującego aktualnie art. 358 § 2 k.c. jest niemożliwe, skoro nie obowiązywał on w dacie zawarcia umowy (wszedł w życie dopiero 24 stycznia 2009 r.),

a brak jest przepisów przejściowych, które umożliwiłyby jego zastosowanie. Kodeks cywilny przewiduje, w przypadku niedozwolonych postanowień umownych, że jeżeli postanowienie takie nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie (art. 385¹ § 2 k.c.). Na gruncie tego przepisu nie ma więc znaczenia, czy bez abuzywnych klauzul umowa zostałaby zawarta przez strony. Wykluczona jest zarówno tzw. redukcja utrzymująca skuteczność postanowienia abuzywnego, jak i możliwość uzupełniania luk

w umowie powstałych po wyeliminowaniu takiego postanowienia. Przywołać tu należy orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na tle regulacji dyrektywy nr 93/13. W wyroku z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie sygn. C-618/10 Trybunał wskazał, że „z brzmienia ust. 1 rzeczonego art. 6 [dyrektywy Rady 93/13/EWG] wynika, że sądy krajowe są zobowiązane wyłącznie do zaniechania stosowania nieuczciwego warunku umownego, aby nie wywierał on obligatoryjnych skutków wobec konsumenta, przy czym nie są one uprawnione do zmiany jego treści. Umowa ta powinna bowiem w zasadzie nadal obowiązywać, bez jakiegokolwiek zmiany innej niż wynikająca z uchylecia nieuczciwych warunków, o ile takie dalsze obowiązywanie umowy jest prawnie możliwe zgodnie z zasadami prawa wewnętrznego. (...) Gdyby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w tego rodzaju umowach, to takie uprawnienie mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 dyrektywy 93/13. Uprawnienie to przyczyniłoby się bowiem do wyeliminowania zniechęcającego skutku wywieranego na przedsiębiorców poprzez zwykły brak stosowania takich nieuczciwych warunków wobec konsumentów, ponieważ nadal byłiby oni zachęceni do stosowania rzeczonych warunków wiedząc, że nawet gdyby miały one być unieważnione, to jednak umowa mogłaby zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, tak aby zagwarantować w ten sposób interes rzeczonych przedsiębiorców”. W kolejnym orzeczeniu z dnia 30 kwietnia 2014 r.

w sprawie C-26/13 Trybunał stwierdził natomiast, że „art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, w której umowa zawarta między przedsiębiorcą a konsumentem nie może dalej obowiązywać po wyłączeniu z niej nieuczciwego warunku, przepis ten nie sprzeciwia się uregulowaniu krajowemu, które pozwala sądowi krajowemu zarządzić skutkom nieważności tego warunku poprzez zastąpienie go przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym”. Zastosowanie przepisów dyspozytywnych prawa krajowego, w miejsce postanowień abuzywnych ograniczone zostało zatem do sytuacji, w której bez takiego uzupełnienia umowa nie mogłaby dalej obowiązywać, co – jak podkreślił Trybunał – byłoby niekorzystne dla konsumenta – „skutkiem czego osiągnięcie skutku odstraszającego wynikającego z unieważnienia umowy byłoby zagrożone”. Jak wyżej wskazano, w przypadku, którego dotyczy niniejsza sprawa, brak jest jednak odpowiednich przepisów dyspozytywnych określających zasady przeliczeń walutowych w umowie pożyczki denominowanej w walucie obcej.

Wobec zakwestionowania mechanizmu denominacji w kształcie przyjętym w zawartej przez strony umowie należy dokonać oceny możliwości dalszego funkcjonowania umowy po wyeliminowaniu z niej abuzywnych postanowień dotyczących przeliczeń walutowych (mechanizmu denominacji). Można próbować twierdzić, że problem ten rozwiązuje treść art. 385¹ § 2 k.c. Jednakże stwierdzenie, że umowa bezwzględnie wiąże w pozostałym zakresie stanowiłoby daleko idące uproszczenie. Dyrektywa 93/13 jednoznacznie przewiduje w art. 6 ust.1, że Państwa Członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki

w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Zgodnie z wykładnią tego przepisu dokonana w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości, umowa zawierająca nieuczciwe warunki powinna w zasadzie nadal obowiązywać, bez jakiegokolwiek zmiany innej niż wynikająca z uchylecia nieuczciwych warunków, o ile takie dalsze obowiązywanie umowy jest prawnie możliwe zgodnie z zasadami prawa wewnętrznego (m.in. wyrok TSUE w sprawie C-618/10 i w sprawie C-488/11).

Ustawodawca krajowy nie wprowadził wprost do przepisów zastrzeżenia dotyczącego możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Jednak taka konstrukcja nie stanowi dopuszczalnego na gruncie dyrektywy (art. 8) przyznania konsumentowi wyższego stopnia ochrony, gdyż dalsze funkcjonowanie umowy bez postanowień abuzywnych niekoniecznie będzie korzystne dla konsumenta. Dlatego też oceniając skutki wyeliminowania z umowy niedozwolonych postanowień dla jej dalszego funkcjonowania konieczne jest odwołanie się do ogólnych zasad dotyczących czynności prawnych i stosunków zobowiązaniowych. Stąd też oczywiste jest, że nie jest możliwe dalsze funkcjonowanie umowy, której po wyłączeniu z niej postanowień niedozwolonych (jakie mogą przecież w określonych warunkach dotyczyć głównych świadczeń stron) nie da się wykonać – określić sposobu i wysokości świadczenia stron.

Z taką sytuacją mamy do czynienia w przypadku wyeliminowania z przedmiotowej umowy pożyczki denominowanej w walucie obcej postanowień dotyczących sposobu ustalania kursów, według których nastąpić ma wypłata pożyczki i jej spłata. Bez tych postanowień wypłata pożyczki jest niemożliwa, jako że zgodnie z umową miała ona nastąpić w złotych. Jeśli zaś nieznanym jest kurs, po jakim kwota pożyczki wyrażona we frankach szwajcarskich ma zostać wypłacona, to nie można ustalić, jaką kwotę pożyczki otrzymać ma pożyczkobiorca. Ponadto, nawet jeśli byłoby możliwe ustalenie tej kwoty w złotych polskich, to nieznanym byłby mechanizm ustalania kursów, na podstawie których obliczane mają być raty pożyczki, jako że również ten mechanizm okazał się abuzywny. Nie można również uznać, że umowa powinna być wykonywana jako umowa pożyczki złotówkowej, gdyż postanowienia umowy nie określają i nie pozwalają na określenie, po wyeliminowaniu niedozwolonych postanowień dotyczących ustalania kursów walut, kwoty w złotych, jaka powinna być wypłacona pożyczkobiorcy.

W tej sytuacji należy uznać, że pozostała po wyeliminowaniu postanowień niedozwolonych treść stosunku prawnego nie pozwala na przyjęcie, że strony zawarły ważną umowę pożyczki, odpowiadającą wymogom z art. 720 § 1 k.c.

Oceniając na gruncie stwierdzonej przez Sąd nieważności umowy żądania objęte pozwem wskazać trzeba w pierwszej kolejności, że żądanie zwrotu zapłaconych na rzecz banku świadczeń, podlega ocenie na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 405 i nast. k.c.). W myśl art. 405 k.c., kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Zobowiązanie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia powstaje przy zaistnieniu trzech przesłanek. Po pierwsze, korzyść musi być uzyskana bez podstawy prawnej, co ma miejsce, gdy u jej podstaw nie leży ani czynność prawna, ani przepis ustawy, ani orzeczenie sądu lub decyzja administracyjna. Po drugie, korzyść musi mieć wartość majątkową, możliwą do określenia w pieniądzu. Po trzecie, korzyść musi być uzyskana kosztem innej osoby, co oznacza istnienie powiązania pomiędzy wzbogaceniem po jednej stronie, a zubożeniem po drugiej stronie. Szczególnym rodzajem bezpodstawnego wzbogacenia jest tzw. świadczenie nienależne, o którym mowa w art. 410 k.c. Świadczenie jest nienależne w sytuacjach określonych w art. 410 § 2 k.c., w tym również w przypadku, gdy czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia. Sytuacje kwalifikowane jako świadczenie nienależne zakładają uzyskanie korzyści majątkowej w następstwie świadczenia, czyli zachowania zmierzającego do wykonania zobowiązania.

W sprawie niniejszej mamy do czynienia z nieważnością umowy pożyczki, przy czym świadczenia stron miały charakter jednorodzący (pieniężny). Po zawarciu umowy bank wypłacił na rzecz powodów środki pieniężne odpowiadające przeliczonej na złote polskie kwocie pożyczki (po potrąceniu z niej prowizji przygotowawczej oraz opłaty z tytułu ubezpieczenia spłaty pożyczki). Następnie powodowie spełniali świadczenia odpowiadające określonym w umowie ratom kapitałowo-odsetkowym i innym należnościom banku. Rozważyć należy w tej sytuacji, czy, a jeśli tak, to w jakim zakresie powodowie są zubożeni, a bank bezpodstawnie wzbogacony kosztem powodów. W tym celu należy zastanowić się, czy roszczenia stron o zwrot świadczeń z tytułu nieważnej umowy należy rozpatrywać zupełnie od siebie niezależnie, czy też świadczenie wzajemne należy brać pod uwagę jako element stanu majątkowego strony wpływający na wysokość wzbogacenia. W doktrynie problem ten jest dostrzegany jako spór pomiędzy zwolennikami tzw. teorii dwóch kondycji (nakazującej niezależne rozliczenia roszczeń) i tzw. teorii salda (uznającej, że w razie świadczeń wzajemnych istnieje tylko roszczenie wobec tego podmiotu, który uzyskał korzyść o większej wartości). Mając na względzie aktualny dorobek orzecznictwa opowiedzieć należy się za teorią dwóch kondycji, co oznacza, że stronie, która w wykonaniu umowy pożyczki dotkniętej nieważnością spłacała pożyczkę przysługuje roszczenie o zwrot spłaconych środków pieniężnych jako świadczenia nienależnego (art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c.) niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu zwrotu nienależnie otrzymanej kwoty pożyczki (tak też SN w uchwale z 16.02.2021 r., III CZP 11/20, na gruncie umowy kredytu). Wynika to z analizy treści art. 405 k.c., w świetle którego, gdy dochodzi do bezpodstawnego wzbogacenia powstaje tyle odrębnych stosunków zobowiązujących do jego zwrotu, ile było stron nieważnej czynności prawnej, które w jej wyniku odniosły korzyść. Wobec tego pożyczkobiorca ma obowiązek zwrotu na rzecz pożyczkodawcy kapitału, a bank na rzecz pożyczkobiorcy uiszczonych przez niego rat. Przy tym możliwe jest wzajemne potrącenie świadczeń. Do tego wymagana jest wola obu lub jednej strony, która musi wyrazić się oświadczeniem o potrąceniu. Zważywszy na kształt instytucji potrącenia (art.

498 i nast. k.c.), które jest determinowane wolą potrącającego, nie istnieje możliwość niejako „wyręczania” wierzyciela przez sąd rozpoznający sprawę poprzez odwołanie się do teorii salda. Skutek materialnoprawny potrącenia wywołuje bowiem dopiero jego dokonanie, tego zaś brakuje przy przyjęciu teorii salda. W tej sytuacji pozwany zobowiązany jest zwrócić powodowi wszystkie świadczenia spełnione z tytułu spłaty pożyczki, które są nienależne w związku z nieważnością umowy.

Powodowie dochodzili zwrotu świadczeń spełnionych na rzecz banku tytułem spłaty pożyczki w wykonaniu spornej umowy w kwocie 227.823,03 zł. Jednak w okresie objętym pozwem powodowie zapłacili na rzecz banku w złotych polskich 143.609,94 zł (a ponadto we frankach szwajcarskich 99.420,17 CHF). Wobec tego żądanie powodów mogło być uwzględnione jedynie co do kwoty 143.609,94 zł, którą faktycznie zapłacili w tej walucie, a w pozostałym zakresie było niezasadne.

Brak jest jednak podstaw do zasądzenia powyższej kwoty solidarnie na rzecz powodów. Zgodnie z art. 369 k.c. zobowiązanie jest solidarne, jeżeli wynika to z ustawy lub z czynności prawnej. Żaden przepis ustawy, nie przewiduje solidarności wierzycieli w przypadku przysługiwania wierzytelności małżonkom (art. 370 k.c. dotyczy jedynie solidarności osób zaciągających zobowiązanie dotyczące wspólnego mienia, a więc osób występujących po stronie dłużników). Żaden przepis ustawy nie kreuje też solidarności jedynie z tego względu, że istnieje więcej niż jeden wierzyciel. Równocześnie nie można przyjąć, że zobowiązanie, mimo że pieniężne, ma charakter podzielny, gdyż przysługuje ono łącznie małżonkom, których łączy ustrój wspólności majątkowej. Dlatego też powyższa kwota podlega zasądzeniu łącznie na rzecz powodów.

Nie mógł odnieść zamierzonego skutku zarzut przedawnienia podniesiony przez pozwanego. Zwrot (zapłata) nienależnie pobranych rat pożyczki nie może być uznany za świadczenie okresowe. Świadczenie polegające na zwrocie nienależnego świadczenia jest bowiem świadczeniem jednorazowym. Nie znajduje tu więc zastosowania trzyletni termin przedawnienia dla tego rodzaju świadczeń, określony w art. 118 k.c., lecz dziesięcioletni termin przedawnienia przewidziany w tym przepisie, w brzmieniu sprzed 9 lipca 2018 r., stosownie do art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, a co do świadczeń spełnionych od 9 lipca 2018 r. sześcioletni termin przedawnienia wprowadzony ustawą zmieniającą. Część żądanych przez powodów świadczeń została spełniona wcześniej niż 10 lat liczone wstecz od wniesienia pozwu w niniejszej sprawie. Dotyczy to kwot zapłaconych z tytułu rat pożyczki w okresie od 6 czerwca 2008 r. do 6 sierpnia 2009 r. Sąd orzekający w niniejszej sprawie stoi jednak na stanowisku, że dochodzone przez powodów roszczenia nie są przedawnione w żadnej części, podzielając stanowisko wyrażone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., sygn. V CSK 382/18 (Legalis nr 2277328), iż „zważywszy (...) na zastrzeżoną dla kredytobiorcy-konsumenta możliwość podjęcia ostatecznej decyzji co do sanowania niedozwolonej klauzuli albo powołania się na całkowitą nieważność umowy także wtedy, gdy mogłaby zostać utrzymana w mocy przez zastąpienie klauzuli abuzywnej stosownym przepisem, należy uznać, że co do zasady termin przedawnienia tych roszczeń może rozpocząć bieg dopiero po podjęciu przez kredytobiorcę-konsumenta wiążącej (świadomej, wyraźnej i swobodnej) decyzji w tym względzie (...). Dopiero bowiem wówczas można uznać, że brak podstawy prawnej świadczenia stał się definitywny (...), a strony mogły zażądać skutecznie zwrotu nienależnego świadczenia (por. art. 120 § 1 zd. 1 k.c.)”. W realiach związanych z wykonywaniem przedmiotowej umowy pożyczki nie sposób jednak uznać, że powodowie mogli mieć świadomość wadliwości klauzul przeliczeniowych już w latach 2008-2009. Podkreślić tu trzeba, że kwestia możliwej wadliwości klauzul waloryzacyjnych (i to tylko w kontekście stosowania przez banki spreadu walutowego) została podjęta w debacie publicznej dopiero w 2011 r., przy okazji uchwalania przez Parlament powoływanej wcześniej ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw. Nie da się więc w sposób uzasadniony przyjąć, by przed 2011 r. powodowie mogli mieć świadomość roszczeń wynikających z wadliwości klauzul przeliczeniowych zawartych w spornej umowie pożyczki. Wezwanie z dnia 13 maja 2019 r. skierowane przez pełnomocnika powodów do banku wskazuje, że świadomość powodów co do wadliwości klauzul przeliczeniowych i przysługujących im z tego roszczeń powstała u powodów w 2019 r. Wobec tego, od czasu powstania u powodów świadomości co do wadliwości klauzul

przeliczeniowych i wynikających z tego roszczeń oraz podjęcia decyzji o wystąpieniu ze stosownymi roszczeniami przeciwko bankowi do czasu wystąpienia

z pozwem w niniejszej sprawie, nie upłynęły terminy określone w art. 118 k.c. Roszczenia powodów nie uległy zatem przedawnieniu w żadnym zakresie.

Pozwany nie może skutecznie bronić się przed obowiązkiem zwrotu powodom nienależnych świadczeń z powołaniem na art. 409 k.c., twierdząc, że nie jest już wzbogacony. Z treści art. 409 k.c. wynika, że obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa wtedy tylko, gdy wzbogacony zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, tzn. nie uzyskał ani korzyści zastępczej, ani zaoszczędzenia wydatku. Wzbogacenie trwa natomiast nadal np. w sytuacji, w której ten, kto uzyskał bez podstawy prawnej pieniądze kosztem innej osoby, zużył je na spłacenie własnego długu (po. orz. SN z 02.02.2012 r.,

II CSK 670/11, Legalis nr 464037). Pozwany nie wykazał w niniejszej sprawie, że środki płacone przez powodów z tytułu rat pożyczki zużył bezproduktywnie, tj. że nie uzyskał za nie żadnej korzyści. Wyklucza to możliwość powołania się na regulację z art. 409 k.c. w celu zwolnienia od odpowiedzialności.

Powodom należą się również odsetki ustawowe za opóźnienie w zapłacie wskazanej wyżej należności głównej. Stosownie do art. 481 § 1 i 2 k.c., jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności, a jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych. Termin zapłaty świadczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia nie jest oznaczony ani nie wynika

z właściwości zobowiązania, zatem świadczenie to powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu pozwanego do zapłaty (art. 455 k.c.). Przed wszczęciem postępowania w niniejszej sprawie powodowie nie wzywali banku do zwrotu nienależnie uiszczonych świadczeń z tytułu rat pożyczki, w związku z nieważnością umowy. Jako pierwsze wezwanie do zapłaty potraktować należy dopiero pozew złożony w niniejszej sprawie, którego odpis został doręczony pozwanemu 6 marca 2020 r. Należało przyjąć, że pozwany był w stanie przeanalizować powyższe żądanie i zaspokoić je w terminie dwóch tygodni od doręczenia mu odpisu pozwu, czyli do 20 marca 2020 r. Wobec tego pozwany znalazł się w opóźnieniu

21 marca 2021 r., co uzasadniało przyznanie odsetek od tej daty.

Jeśli chodzi o roszczenia o ustalenie nieważności przedmiotowej umowy pożyczki hipotecznej wraz z Regulaminem Pożyczki Hipotecznej (dochodzone jako drugie z żądań głównych) wskazać trzeba, że domagając się ustalenia prawa lub stosunku prawnego na podstawie art. 189 k.p.c. powód wykazać musi istnienie interesu prawnego. Interes prawny stanowi kryterium merytoryczne, a jego brak skutkuje oddaleniem powództwa. Dopiero dowiedzenie przez powoda interesu prawnego otwiera sądowi drogę do badania prawdziwości twierdzeń o tym, że dany stosunek prawny lub prawo rzeczywiście istnieje bądź nie istnieje. Taki interes prawny występuje wówczas, gdy ma miejsce niepewność prawa lub stosunku prawnego zarówno z przyczyn faktycznych, jak i prawnych, którą jest w stanie usunąć sądowy wyrok ustalający. Chodzi tu o sytuację, gdy sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości. W orzecznictwie przyjęto, że nie zachodzi z reguły interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c., gdy zainteresowany może osiągnąć w pełni ochronę swych praw na innej drodze, zwłaszcza w drodze powództwa o zasądzenie świadczeń pieniężnych lub niepieniężnych (tak SN w orz. z dnia 22.11.2002 r., IV CKN 1519/00, LEX nr 78333 i z dnia 04.01.2008 r., III CSK 204/07, M. S.. (...)). Ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa następuje wtedy przesłankowo w sprawie o świadczenie. Powództwo o ustalenie prawa lub stosunku prawnego może być uwzględnione wtedy, gdy spełnione są dwie przesłanki merytoryczne: interes prawny oraz wykazanie prawdziwości twierdzeń powoda, że dane prawo lub stosunek prawny rzeczywiście istnieje. Pierwsza z tych przesłanek warunkuje określony skutek tego powództwa, decydując o dopuszczalności badania i ustalania prawdziwości twierdzeń powoda. Wykazanie zaś istnienia drugiej z tych przesłanek decyduje o kwestii zasadności powództwa (vide orz. SN z 27.06.2001 r., II CKN 898/00, Legalis nr 277455).

Powodom przysługuje w niniejszej sprawie interes prawny – w opisanym wyżej znaczeniu – w żądaniu ustalenia nieważności umowy pożyczki. Jako że pomiędzy stronami istnieje spór co do ważności umowy, która formalnie wiąże i powinna być wykonywana jeszcze przez wiele lat, to jedynie sądowy wyrok ustalający nieważność umowy może uregulować sytuację prawną stron, kończąc spór w przedmiocie związania stron umową, w tym w szczególności co do obowiązku dalszego płacenia rat pożyczki. Skutku takiego nie jest w stanie wywołać zasądzenie części lub nawet całości zapłaconych nienależnie przez pożyczkobiorcę na rzecz banku świadczeń. Zatem, ze względu na stwierdzoną przez Sąd nieważność umowy pożyczki oraz istnienie po stronie powodowej interesu prawnego w ustaleniu owej nieważności, powództwo zasługiwało na uwzględnienie w zakresie żądania o ustalenie nieważności umowy.

W ocenie Sądu, niezasadne było natomiast żądanie ustalenia nieważności Regulaminu Pożyczki Hipotecznej. Ten wzorzec umowny, znajdujący zastosowanie do wielu umów pożyczki, nie jest nieważny z tej przyczyny, że nie określono w nim zasad ustalania przez bank kursów franka szwajcarskiego, przyjmowanych do przeliczeń świadczeń w ramach klauzul przeliczeniowych. Nieważne z tej przyczyny mogą być konkretne stosunki prawne nawiązane przy zastosowaniu powyższego Regulaminu, a nie sam Regulamin.

Mając to wszystko na uwadze, Sąd na podstawie powołanych przepisów w pkt. I sentencji wyroku zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 143.609,94 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 21 marca 2020 r., w pkt. II sentencji wyroku ustalił, że umowa pożyczki zawarta przez strony jest nieważna, a w pkt. III sentencji wyroku oddalił powództwo główne w pozostałej części.

Wobec stwierdzonej nieważności umowy pożyczki i uwzględnieniu roszczeń głównych powodów wywodzonych z nieważności umowy, Sąd nie orzekł o żądaniu o ustalenie bezskuteczności klauzul denominacji walutowej, sformułowanym jako żądanie ewentualne.

Orzekając o kosztach postępowania w pkt. IV sentencji wyroku, Sąd na podstawie art. 100 zd. 2 k.p.c. włożył na pozwanego obowiązek zwrotu powodom pełnych kosztów procesu, mając na uwadze fakt, że żądania główne powodów zostały uwzględnione w zdecydowanej większości, oraz że zasadne okazało się stanowisko powodów dotyczące nieważności umowy pożyczki, co było zasadniczą kwestią sporną pomiędzy stronami. Koszty powodów niezbędne do celowego dochodzenia praw w niniejszej sprawie wyniosły łącznie 11.817 zł, na co składają się uiszczona opłata sądowa od pozwu w wysokości 1.000 zł, opłata skarbową od pełnomocnictwa procesowego w wysokości 17 zł i wynagrodzenie pełnomocnika procesowego powodów w wysokości 10.800 zł, ustalonej na podstawie § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r., poz. 265).